

Prevención de drogas e outros comportamentos problemáticos na adolescencia: o programa *Mantente REAL* en Galicia

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN

ISSN: 1132-8932

Páx. 66-68

Olalla Cutrín Mosteiro

Facultade de Psicoloxía (USC)
olalla.cutrin@usc.es

Lorena Maneiro Boo

Facultade de Psicoloxía (USC)
lorena.maneiro@usc.es

María Patricia Navas Sánchez

Facultade de Psicoloxía (USC)
mariapatricia.navas@usc.es

Xosé Antón Gómez Fraguela

Facultade de Psicoloxía (USC)
xa.gomez.fraguela@usc.es

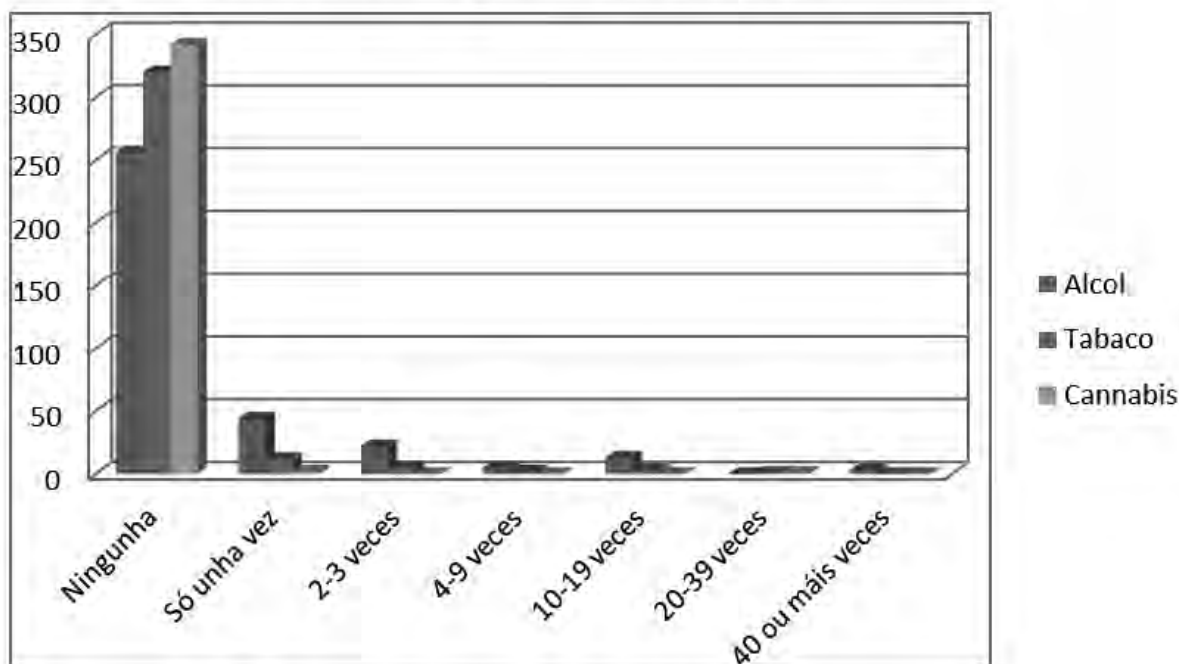
INTRODUCCIÓN

Mantente REAL é un programa de prevención do consumo de drogas e outros comportamentos problemáticos no inicio da adolescencia (orixinalmente *Keepin' it REAL*; Marsiglia & Hecht, 2005). O programa foi elaborado, implantado e avaliado nos Estados Unidos polo equipo interdisciplinario Global Center for Applied Health Research (Arizona State University). As distintas adaptacións de *Mantente REAL* en países de fala hispana (Uruguai, México, Guatemala e España) deron lugar á elaboración de distintos manuais de implantación do programa para profesorado e alumnado específicos para cada rexión. O programa adaptado a España conta cun total de 12 leccións que deben ser aplicadas polo profesorado na aula de forma semanal. O profesorado implicado na aplicación do programa (xeralmente titores/as e orientadores/as) recibe unha formación previa para familiarizarse co programa *Mantente REAL* e os seus contidos básicos.

CONTIDOS BÁSICOS DO PROGRAMA MANTENTE REAL	
Lección 1	Introdución
Lección 2	Opcións, decisións e resultados
Lección 3	Valores, crenzas e costumes
Lección 4	Riscos
Lección 5	Estilos de comunicación
Lección 6	Expresión de emocións e sentimentos
Lección 7	Rexeita
Lección 8	Explica
Lección 9	Afástate-Non vaías
Lección 10	Levántate-Vaite
Lección 11	Redes de apoio
Lección 12	Repaso do programa

O programa combina a adquisición de habilidades específicas de resistencia á influencia social (i.e., as estratexias REAL), con outras habilidades persoais e sociais que xogan un papel esencial no axuste psicolóxico e no desenvolvemento psicossocial dos adolescentes (e.g., habilidades de comunicación, asertividade, resolución de problemas)

En toda a túa vida, cantas veces consumiches...?

Gráfica 1

(Sancassiani et al., 2015). O propósito principal do programa é ensinar ao alumnado como dicir NON aos ofrecementos de substancias dunha forma práctica e sinxela, usando estratexias representadas polo acrónimo REAL: Rexeita (dicir non de forma clara, directa e respectuosa), Explica (dar unha ou máis razóns válidas e verdadeiras para dicir non), Afástate-Non vaias (non ir a lugares, situacións ou con persoas para permanecer fisicamente lonxe de comportamentos de risco) e Levántate-Vaite (retirada ou abandono dunha situación que é perigosa, ameazante ou que implica risco e na cal non se quere estar).

O estudo piloto *Mantente REAL* – Galicia levouse a cabo en colaboración con seis Institutos da Comarca de Santiago de Compostela coa finalidade avaliar a eficacia dos materiais previamente adaptados ao contexto español. A información achegada por este estudo piloto servirá tamén para basear futuros proxectos de adaptación cultural dos materiais do programa ao contexto galego. A

aplicación dun programa destas características representa un importante avance en materia de prevención en centros educativos e permite dispoñer de respostas oportunas a unha demanda social patente nos contextos educativos, sociais e familiares.

Neste traballo amósanse algúns datos preliminares que se derivan da posta en marcha do estudo no curso escolar 2018-2019 relacionados coa porcentaxe de consumo de drogas e o uso de estratexias para evitar o consumo.

PARTICIPANTES

A mostra do estudo está formada por 347 adolescentes que cursan o primeiro curso de Educación Secundaria Obrigatoria en seis centros educativos públicos da provincia da Coruña. Os centros foron asignados ao azar a dous grupos: experimental (i.e., aplícase o programa) e control (i.e., non se aplica o programa). Os/as adolescentes teñen entre 11 e 14 anos ($M = 12,22$; $DT = 0,54$) e o 45,7% son rapazas. O 87% dos/as ado-

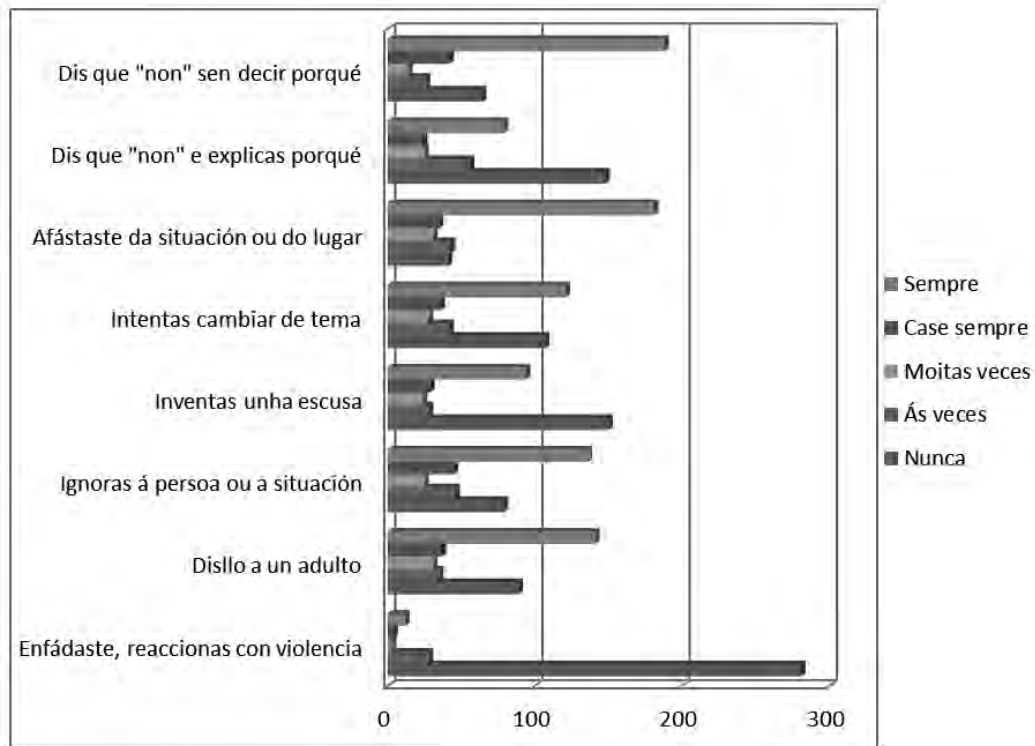
lescentes naceron en Galicia, o 4,9% noutra parte de España e o 8,1% noutro país.

RESULTADOS E CONCLUSIONES

A maioría das/os adolescentes afirmaron non ter probado o alcohol (74,6%), o tabaco (93,3%) ou o cannabis (99,1%) (ver Gráfica 1). Das/os 87 adolescentes que dixeran que probaran o alcohol, o 50,6% probárono só unha vez. En canto ás diferenzas de xénero nos hábitos de consumo, os rapaces informaron en maior medida ca as rapazas de ter probado ou de consumir bebidas alcólicas ($t = 2,704$, $p = ,007$), en liña cos resultados obtidos noutros estudos previos (Luengo et al., 2008). Non obstante, non se atoparon diferenzas entre rapaces e rapazas na frecuencia de consumo de tabaco ($t = 0,677$, $p = ,499$) ou de cannabis ($t = 1,237$, $p = ,217$).

En canto ás estratexias para enfrontarse a situacións de presión social (ver Gráfica 2), atopouse que as máis utilizadas polos/as adolescentes son irse da situación ou do lugar (87,6%) ou

Cando sentes presión para facer algo que non queres facer, con que frecuencia...?

Gráfica 2

rexeitar sen dar explicacións (80,8%). Ignorar a persoa ou a situación, contarlle a unha persoa adulta e intentar desviar a atención cambiando de tema tamén son estratexias amplamente utilizadas. Rexeitar explicando os motivos e inventar unha escusa son utilizadas só pola metade dos suxeitos, mentres que a estratexia de enfadarse ou reaccionar con violencia é moi pouco utilizada.

Unicamente se atoparon diferenzas de xénero no uso das estratexias de ignorar a persoa ou a situación ($t = 2,034, p = ,043$) e de enfadarse e usar violencia ($t = 3,800, p < ,001$), sendo en ambos casos os rapaces os que informaron de utilizar estas estratexias con maior frecuencia ca as rapazas. Outras investigacións indicaron que os rapaces usan máis estratexias non-REAL para evitar o consumo de alcohol que as rapazas (Kulis, Marsiglia, Ayers, Calderón-Tena & Nuño-Gutiérrez, 2011).

Polo tanto, os resultados do estudo piloto *Mantente REAL* – Galicia parecen indicar que o comezo da adolescencia é un período axeitado para o reforzo e a práctica de estratexias de evasión para a presión de grupo, xa que nestas idades a maioría dos mozos aínda non comezaron a consumir substancias, tal e como indican investigacións previas (Gottfredson & Wilson, 2003). Ademais, os resultados deste estudo mostran que os adolescentes xa teñen algunhas estratexias de evitación e rexeitamento integradas no seu repertorio de comportamento. Tendo isto en conta, o programa *Mantente REAL* dirixe os seus esforzos preventivos no ámbito escolar para reforzar as habilidades que os mozos e mozas xa posúen, así como a práctica de novas estratexias que poidan ampliar ese repertorio e aplicarse a diversas situacións. ■

REFERENCIAS

- Gottfredson, D. C. & Wilson, D. B. (2003). Characteristics of effective school-based substance abuse prevention. *Preventive Science*, 4, 27–38.
- Kulis, S., Marsiglia, F. F., Ayers, S. L., Calderón-Tena, C. O. & Nuño-Gutiérrez, B. L. (2011). Gender differences in drug resistances kill so youth in Guanajuato, Mexico. *The Journal of Primary Prevention*, 32, 113–127.
- Luengo, M. A., Kulis, S., Marsiglia, F. F., Romero, E., Gómez-Fraguela, J. A., Villar, P. & Nieri, T. (2008). A cross-national study of preadolescent substance use: exploring differences between youth in Spain and Arizona. *Substance Use & Misuse*, 43, 1571–1593.
- Marsiglia, F. F. & Hecht, M. L. (2005). *Keepin' it REAL: An evidence-based program*. Santa Cruz, CA: ETR Associates.
- Sancassiani, F., Pintus, E., Holte, A., Paulus, P., Moro, M. F., Cossu, G., ... Lindert, J. (2015). Enhancing the emotional and social skills of the youth to promote their wellbeing and positive development: a systematic review of universal school-based randomized controlled trials. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental Health*, 11 (Suppl 1: M2), 21–40.

Agradecementos: Este estudo de investigación foi financiado polo Global Center for Applied Health Research (GCAHR) da Universidade Estatal de Arizona (Arizona State University, ASU). O contido deste traballo é responsabilidade exclusiva dos autores e non representa necesariamente as opinións oficiais de GCAHR ou ASU.